

і ўжо другарадна реч, у чым бачыў кожны геную місію (расейская бальшавікі — у ўстанаўлены «сусъветнае камуны», італьянская фашистыя — у вадбудове «вечнага й сусъветнае Рыму», нямецкая нацыстыя — у заваяваны сусъветнага панаваньня «арыйскому», «нардычнаму чалавеку»). Но ў практыцы ўсе гэтыя ідзе прыводзілі да аднаго — да імперыялізму ці то італьянская, гэтак і званае «імперыя», ці то нямецкая «трэцага райху», ці то расейска — бальшавіцкая СССР, і вялікія яго зусім адным і тым самым шляхом — шляхом мілітарызму, ваенчыны й войнай, дзякуючыя чаму ўсе трои — і нямецкі нацызм, і маскоўскі бальшавізм, і італьянская фашизм, хоць апошні толькі ў прыпраежцы — сталіся фактычнымі падпалынікамі нядаўнае другое сусъветнае вайны. Гэты-ж мілітарызм вызначыў і адноўкаю ўва ўсіх трох грамадзка-палітычную сістemu таталітарызму, абапёртую на чиста-вайсковых арганізацыйных прынцыпах аўтарыту, субардынацыйных дысцыплін з завяршэннем у абсалютнай дыктатуры аднае партыі (італьянская фашистыя, нямецкая НСДП, расейская ВКП (б)) і аднаго чалавека над ёй і над усім — «правадыра» — «дуч» Мусаліні ў Італіі, «фюрэр» Гітлера ў Нямеччыне, «важдзя» Сталіна ў Расей. Адноўкаю ува ўсіх трох і фактычна адзіна магчымым у дадзеных абставінах быў і спосаб утрыманья ўсяго гэтага ладу ў выглядзе тэрарыстычна-палітычнага рэжыму, заснаванага на арганізацыйных тэроры, гвалце ѹ штрафах нажы пры гаспадарстваўскія палітычныя органы, зусім ідентычны ў існасьці й навет формах свае дзеянасьці — досьць із большага хоць-бы прыродаўца, прыкладам, нямецкая Гестапо і ягония «кацты» да расейскіх ЧК-ГПУ-НКВД-МВД зь іхнімі «концамі». Нарэшце, навет ідзяялігічнае, філёзофскае ўтрутаванье ѹ найвышэйшае асьвячэнне ўсіх гэтых сістэм выходзіла з адных і тых-же сусъветгядавых пазыцыяў матэрыялізму, і другарадна, зноў-жа, реч, што Немцы пры гэтым бралі адменык матэрыялізму біялігічнага, а Расейцы — эканамічнага, што адны апэравалі «расавай», а другія «клясавай» тэрорыяй, адноўка бачачы сэнс жыцця й гісторыі ў звязы наўнішчальным змаганьні, хай сабе адны — у змаганьні расаў, а другія — клясаў, адноўка аিцьнаваючы чалавека паводле ягонага паходжаньня, расавага ці клясаўца.

Такога абеглага й схематычнага супастаўлення, якое кожны лёгка можа сам разгарнуць і супоўніць праста бязъмежнай безълічай фактаў і назіраньняў (хоць-бы й кагадзе апублікованымі ў ЗША дакументамі нямецка-савецкай прыязні) — зусім даволі, каб пераканацца ў тым, што анікія нельзя разглядаць бальшавізму й фашизму, як нейкія супрацьлегласці, а можна бачаць у іх толькі розныя нацыянальныя адменыкі-варыянты аднае й тае-ж шавіністычна-імперыялістычна-таталітарыстычна-диктатарска-тэрарыстычна-палітычна-матэрыялістычнае сістэмы. Нез-

Н. НЕДАСЕК

1917 - 1947

Да трыццатых угодкаў найвызначнейшых падзеяў наўнішчальнага руху

(Канец *)

Усебеларускі Кангрэс — агульнанаўнішчальная рэпрэзэнтантасць

Першы Усебеларускі Кангрэс і адчыніўся ўрачыста 18 (5) сінэжня 1917 г. у будынку Менскага Гарадзкага Тэатру. Зъехалася на яго 1.872 дэлегаты, зь якіх 1.167 мела пастаноўны, а 705 дараадны голас. Сярод дэлегатаў з пастаноўным голасам 800, г. зн. 55% належала сялянскай і работніцкай масе, 22% — працоўнай інтелігенцыі таго самага сялянскага ці работніцкага паддаканьня. Такім парадкам, 87% дэлегатаў рэпрэзэнтавала беларускі працоўны народ, і толькі 13% прыпадала на долю іншых сацыяльных груп. Гэты склад дэлегатаў бадай зусім дакладна адлюстроўваў сацыяльную структуру ўсяго нашага народу на тым этапе, і з гэтага гледзішча агульнанаўнішчальная, запраўная «усебеларуская» рэпрэзэнтантасць Кангрэсу не падлягае ніякай няпэўнасці.

І з тэрытар'яльнага гледзішча Кангрэс меў такую-ж поўную рэпрэзэнтантасць, прадстаўляючы сваімі дэлегатамі увесе абесяг нашага наўнішчальнага-этнографічнага тэрыторыі — на толькі ейнае ўсходніе часткі (Меншчыны, Віцебшчыны, Магілеўшчыны, Смаленшчыны), але і заходніе, у тым часе акупаваныя Немцамі (Віленшчыны й Горадзеншчыны), аднак рэпрэзэнтавана на зъездзе дэлегатамі ад уцекачоў, што становілі тады вялізарную масу жыхарства геных мясловасцяў.

Асобна трэба адзначыць, што сярод удзельнікаў зъезду было 716 вайсковых дэлегатаў. Дык была, та-кім парадкам, і вельмі паважная рэпрэзэнтантасць змабілізаваных і ў вайсковасць уцягнутых пластоў народу, колькасна вельмі ўзрослых за папярэднія гады першае сусъветнае вайны.

Наагул, што да рэпрэзэнтантасць Кангрэсу, дык можна толькі падзяліць аўтарытэтныя слова аднаго

*) Пачатак гл. у № 1 (4) нашае газэты. Дзеля тэхнічных прычынаў, пачатак мусіў друкавацца зусім без карэктры, і таму меў шмат памылак друку. Цяпер уся цэласць выходзіць асобным адбіткам-брэшурой (выпісака можна прац нашую адміністрацію, цана 2.—н. м.). — Рэд.

дарма навет само слова «фашизм» ня только прыстала ад Італянцаў Мусаліні да Немцаў Гітлера, але лучыла адскокам у тых-же бальшавікоў Сталіна, кінутае прыгату туды нікім іншым, як адным з такіх-же камуністых і навет «ленинцаў», як сам Троцкі.

Дык ціпер ясна будзе зусім і да канца, чаму і ў антыбальшавізме ды антыфашизме таксама няма нічога супярочнага, чаму, стаючы ўсе больш і больш на антыбальшавіцкія пазыцыі, заходнія дэмакраты, скажам, зусім ня здымоючы адначасна сваёй ранешага антыфашистыскага настаўленія, чаму ў ЗША, прыкладам, з дырэктывы самога прэзыдэнта ѹ найвышэйших урадавых органаў даследуючы дзеянасьць ня только камуністых, але і фашистых, стараючыся ачысьціцца і ад адных і ад другіх.

Усё гэта мае вялікае значанье й для нас сяняння. Праўда, у нашай гісторыі мы анідзе ня знойдзем навет піякага грунту для собскага «фашизму» ні ў цэлым, ні хоць у якім-небудзь паасобным мамэнте — шавіністычнага мэсіянізму, імперыялізму, мілітарызму, дыктатарскага абсалютызму, тэрарыстычнае паліцыйшчыны і г. д. Аднак, акупацыі нашага краю чужымі фашизмамі — і расейскім бальшавізмам і нямецкім нацызмам — не аўтчыліся й не юходзіцца, нажаль, бяз пакіданыя позніх съядоў і ўплываў у выглядзе вытварэння варожых агенцтваў у нашым грамадстве, аж да «квіслінгаў» улучна — як у бальшавіцкі, так і ў нацыстускі бок. І сусъветнае цяпра, дык нашае заўсёднае антыбальшавіцкага настаўленіне не дае нам права таксама забывацца на настаўленіне антыфашистыскага і ўжо разблітаваць нашых айчынных «квіслінгаў» — пакліканых фашистымі «правадыроў» і «прэзыдэнтаў» твораных імі марынэткавых «урадаў» і «радаў», а тым балей дапуштаць іх сяняння да выяўлення нацыянальнае ініцыятывы (дый яшчэ на пярэднім пляне), ці аж выпіраць іх на чало нацыянальнае рэпрэзэнтантасці. Но такое выліранне аб'ектыўна можа выглядаць толькі на адно — на вялізманую правакацыю, съкіраваную на тое, каб падставіць пад удар і навет разгром увесь чап націянальны рух. Но кожны «квіслінг», бяз увагі на тое, ці быў ён такім фактычна, ці толькі «тактычна», рэальна, ці толькі «фармальная», «квіслінг» і застаница, аж пакуль не разгледзіць ягонае справы, не асуздзіць ці абязьвініць запраўдныя народны суд на вольнай нацыянальной і незалежнай Бацькаўшчыне, дзе можна ня так і забудуцца ці затруцца съяды ягонае дзеянасьці — ці то добрыя, ці то й благі... Пакуль-ж да такога суда — кожны такі асабень можа толькі съціпаць напорна працаўца на добро сваёго народу і гэтым толькі зарабіць сабе магчымасць для шырэшаш дзеянасьці ў далейшым, а іншак не наебдуманымі, а б'ектыўна глыбока — правакацыйнымі крокамі недалёкага й нізкавокага самасуіства.

Над гэтым усім каму-не-каму, а можна й шмат каму сълед добра спыніцца й задумацца...

зъ ягоных удзельнікаў, пазнейшага Прэзыдэнта Беларуское Народнае Рэспублікі Пётры Крачэўскага: «Шматлюднасць Зъезду гавора сама за сябе, бо ніводная нацыя за перыяд вялікае расейскага рэвалюцыі не дала такое колькасці ўдзельнікаў і, натуральна, воля народу на ім была выяўлена зусім заканамерна, гэта га ня будзе ня мае права аспрэчваць піхто». Таксама і ў дачыненіі да наўнішчальнага характару гэтае рэпрэзэнтантасці: «Тымчасам, як на ўсіх зъездах разбушаванае расейскага рэвалюцыі дамінавалі ўпльывы прадстаўнікоў не маскоўскага нацыі, як бальшыні, а нацыяў сама нязначнае колькасці, як Жыды, Латышы й інш. — на Усебеларускім Зъездзе прадстаўніком быў запраўдны Беларускі Народ — сяляне, жаўнеры й верная народу група інтелігенцыі без усяке пабочнае дамешкі іншых нацыйні. Тутака ня было ні Жыдоў, ні Палякоў, ні Латышоў, і толькі кантратандным спосабам трапіла колькасці «таварышоў» з Маскоўцаў, што прыехалі з выразнай мэтай справакаца зъезд, што-б там ня было». (П. Крачэўскі Хто быў на першым Усебеларускім Зъездзе? Часапіс «Варт», № 1 за 1918 г., бал. 34).

Змаганье на Кангрэсе

Бальшыня Кангресу падтрымала Вялікую Беларускую Раду й ейны наўнішчальны кірунак, «абласнікі» із сваім праразескім рэгіяналізмам апыніліся ў выразнай мянушыні. Паводле тэрытарыяльных дэлегацый ў прыхільнікі абодвух кірункаў разьмеркаваліся так, што дэлегацыі Віленшчыны, Горадзеншчыны, Меншчыны і, што асабліва характерна, Смаленшчыны былі апораю наўнішчальністкамі з «Вялікае Рада», тымчасам як рэгіяналісты — «абласнікі» мелі некаторыя грунт толькі ў дэлегаціях Віцебскага й Магілеўскага «зэмстваў». Гэтае дачыненіе сілаў адлюстравалася і ў выбарах кіраунічых асабаў Кангресу: за старшыню яго стаўся наўнішчальны з «Рады» др. I. Серада, толькі на заступніка быў абраны адзін із правадыроў «абласнікоў» Вазіла. У сакратарыяце наўнішчальністкамі такія выдатныя асабістасці, як Алеся Прушынскі (паста Алеся Гарун) і Тамаш Грыб, гвалтоўная бальшыня іхная была і ў вабранай Кангресам у складзе 71 сябра ягонай Радзе — «Радзе Старэйшых».

«Абласнікі» адразу ўзялі курс на зрыў Кангресу прац правакацыю, абстракцыю й простую дыверсію — курс, пачаты імі, зрешты, яшчэ ў іхнай «Дэкларацыі» ад 30 (17) лістапада зь ейнай стаўкай на пераходзенне ініцыятывы ў свае рукі прац адтэрмінаваны зъезд. Для абстракцыі й правакацыі ініцыялістамі выкарстоўваліся бясконця прывітаныні, што не давалі зъезду заняцца рэчавай працай. Гэта, адным із такіх

КАРОТКІЯ ВЕСТКІ

* Брытанскі ўрад запрапанаваў Францыі, Бэльгіі, Галяндыі й Люксэмбургу зрабіць умову пяцёх гаспадарстваў, якія павінна стацца за аснову заходня-эўрапейскай арганізацыі гаспадарстваў. Міністры замежных спраў спраўваю падкамісары арганізацыі гаспадарстваў вітаюць гэту працапанову.

* Из колаў брытанскага міністэрства замежных спраў падкамісары арганізацыі гаспадарстваў, што на 19-га лютага пляніруюць на 5 тыс. франкаў, што становіць больш за 1/3 усіх банкнотаў, якія знаходзяцца ў звароце. Таксама ад 2 лютага ў Францыі адчыніваюцца вольныя рынак для далаўра і партугальскага вальтаў.

* Камуністыя страцілі ў французкім парлямэнце з старшынскія пасады ў важнайшых камісіях (замежных спраў, нутраных спраў, сельскага гаспадарства).

* Неўзабаве мае зноў адчыніцца француска-гішпанскія мяжа, спачатку для падарожжаў, тады для інфармацый і нароціце для таварнага руху.

‡ Генэрал Эйзэнгаўэр заявіў, што ён адхіліць сваю кандыдатуру пры выбарах у амэрыканскія прэзыдэнты, навет калі-б яна была яму запрапанаваная.

* Прэзыдэнт Труман заявіў, што амэрыканскі ўрад разважае магчымасць увядзенія картак на мяса.

* Чылійскі ўрад трывася заложнікам 25 савецкіх падданых, бо саветы не выпушчаныя ў Чылі жонку сына былога чылійскага пасла ў Москве, як савецкую падданую.

* Чылійскі прэзыдэнт вымагаў ад усіх урадаўцаў разарваныя ўсіх сувязяў з камунізмам.

* Прэзыдэнт Дамініканскія рэспублікі перасыцера-га свой народ перад інвазій рэволюцыйных сіламі, што мабілізуўца ў Венесуэле, каб съкінуць дамініканскі ўрад.

* У Буэнос-Айрэсе памёр гэрцаг Аоста, пляменык былога італьянскага каралі.

* У часе пераацёны рубля ў СССР расейская пра-васлаўная царква ўпяршыню была прызн

СПРАВЫ ДП

ЗА ГОД УСІХ ДП РАССЕЛЯНЦ

IPO прыняла плян перасялення перамішчэнцаў і бюджет на сёлетні год. Паводле гэтага пляну, да 1 ліпеня 1949 г. усе 840.000 ваеных перамішчэнцаў, што знаходзяцца ў Эўропе, маюць быць вывезеныя з яе. Маркуецца, што 170.000 зьевернуцца на бацькаўшчыну, а 670.000 мусяць быць расселеныя ў іншых краёх. Прадугледжаны бюджет у вялічыні 2.700 міліёнаў даляраў.

«ТАЙМС» ПРА ПРАВЛЕМУ Д. П.

Лёндан (Дэна-Рэйттар). — Газета «Таймс» у вадным із сваіх перадавых артыкулаў заяўляе, што адзіны правільны шлях для міліёнаў перамішчэнцаў у Эўропе — гэта знайсці новыя прыпынкі і новыя месцы працы ды адпаведна вышакаліца для новых канчальных прафесіяў у пэўных краёх. IPO ня можа даць рады з гэтым заданнем без далейшага грашовасці. Харчаванне ёй апека над бяздомнымі забірае ўсе гроши арганізаціі, так што не застаецца нічога лішняга, каб падрыхтоўваць уцекачоў да новага жыцця. Газета выказвае пагляд, што набіраныне работнікаў-спецыялістах із лягераў ДП бязь іхных сем'яў павінна быць спыненае. Толькі прыўманьнем людзей з іхнімі сем'ямі ў іншыя краі можа быць развязаная праблема далейшага існавання ці нязнавання лягераў. Гэта датычыць найперш дзяцей, бо сыцьверджаныя сталы ўздым ліку нараджэнняў сярод перамішчэнцаў. Нажаль, прырост жыхарства ў лягерах адбываецца не толькі ад новых нараджэнняў, але і ад прытоку новых уцекачоў. У канцы артыкулу назначаецца, што трэба ўзяць на ўвагу ѹ 500 000 селавых жыхароў з паўночнасці Грэцыі, што ўчыкаюць на паўдня краю і, праўдападобна, павінны ўтрымвацца амэрыканцамі аж да канца грамадзянскіх вайны ў Грэцыі. Прауда, гэтыя ўцекачы не падлягуюць IPO, але тым не менш IPO мусіць выдаць гроши ў парупіцаў або працы і для іх.

НОВЫЯ «ДЫПЛЁМАТЫЧНЫЯ ДП»

Зъява «незварачэнцаў», г. зн. тых савецкіх грамадзянаў, што ня хочуць варачацца з замежаў у СССР, даўно ведамая. Але апошнім часам гэткія «незварачэнцы» пачалі зьяўляцца ў спасыяд грамадзянамі тых краёў, што мелі вялікія шчасці альпініста за залезнай заслонай, хоць яшчэ ѹ ня маюць найвышэйшага шчасця цалком злыдца з СССР. Агенцтва ДЭНА-Рэйттар паведамляе з Лёндану аб такіх двух новых, казаў той, «дыплёматычных ДП». Гэтак, сэкратар югаслаўскага пасольства ў Лёндане д-р Ф. Карэніч адмовіўся падпісаць афіцыяльному выкліку югаслаўскага міністэрства замежных справаў і зъяўрнуцца ў Белград. А раднік баўгарскага пасольства ў Лёндане, М. Падэу зрокся свае пасады із пратэсту супраць уціску свабоды ў Баўгарыі.

Нацыяналісты зусім зразумела стаялі на прынцыпе сэпараціі ад Расеі ѹ незалежнае нацыянальнае гаспадарстваўшчыны. Але «абласнікі» цвёрда трymаліся свайго «адзінадзялімскага» рэгіяналізму ѹ ніяк не хадзелі ѹсіці далей за вельмі куртатую «абласную» аўтаномію ў складзе адзінае непадзельнае паранейшаму Расеі. Хоць дзякуючы сваім штуцкам, выйдзяна скіраваным на зрыў Кангрэсу наагул, «абласнікі» ѹсё больш і больш траціць ўвачу шырокіх масаў, аднак, з другога боку, гэтыя масы яшчэ далёка не дарасці ѹ не даспелі да нацыянальна-незалежніцкага становішча. Таму давялося шукаць кампроміс, прыўмальнага і для нацыяналістах, і для няўсведамленых яшчэ шырэйшых масаў. Такі кампроміс між сэпаратызмам і рэгіяналізмам і быў знойдзены ѹ выглядзе прынцыпу фэдэралізму — вымагання перабудовы Расеі на фэдэрацию нацыянальных адзінак — рэспублікаў. Гэткі фэдэралізм, хоць і не дзяцягаў да незалежніцтва ѹ мог разглядацца хіба толькі як пераходная ступень да яго, разам із тым меў за сабою ўжо тое надзвычай вартаснае, што тай ѹ сабе глыбайшы прынцып нацыянальнае гаспадарстваўшчыны — прынцып, якім рэгіяналізм няўзнак для самога сябе ўражаяўся, як кажуць, у саме сэрца, а нацыяналізм дастаўваў патробразную базу для далейшасці.

Дык першы пункт рэзалюцыі Кангрэсу, які на аснове праклямаванага рэвалюцыйнага права на нацыянальнае самавызначэнне, абвяшчай рэспубліканскі дэмакратычную ўладу ѹ краі ў форме Беларускага Народнае Рэспублікі, сферадраванай з такім-ж рэспублікамі іншых суседніх нацыяў у Расейскай Дэмакратычнай Фэдэральнай Рэспубліцы — зачытаны сакратаром Т. Грыбам, быў прыняты ѹсім Кангрэсам. Гэтым самым Кангрэс ужо пераростаў у гаспадарстваўскую канстытуанту — устаноўны сойм нашага краю. Але гэта ѹ быў якраз той апошні ўдар па бальшавіцкіх плянах, які змусіў бальшавікоў дзеяць без адкладна ѹ гвалтоўна, яшчэ перад тым, як разгорнецца назначаны наступны пункт, лёгічны працяг першага — выбары рэпрэзэнтатыўных і выканальных органаў новасці Рэспублікі.

Неўмандатаваны ѹ няпрошаны «дэлегат» — мясцовы менскі бальшавік Крышашэй выкарыстаў выпрабаваны ѻжо на зъездзе прыхватак «прыўтання», каб пасыля абстрактнага зацягвання яго, закончыць грубай заявай аб «роспуску сходу», тут-же падмацаванай вайсковай сілай салдацкіх штыхоў, кулямётавай і панцырнікаў. Цэланочнае змаганье бязбройных дэлегатоў з бальшавіцкім, да зубоў узброенымі ѹ «дзеля адваргі» п'янимі «дэмакратамі» шляхам бары-

ІМІГРАЦЫЙНЫ ЦЭНТР IPO ѹ ШТУТГАРЦЕ

Над дзівярыма Фляндеры-кашараў у Штутгарце табліца: «IPO Resettlement Center». Тут вызначанае памешканыне дзеля тых ДП, што хочуць «шукаць сабе шчасця-долі ѹ чужым далёкім полі». Тутака праходзяць усе тыя, што едуць з Вюртэмбергу ѹ эўрапейскія і заакіянскія краі. У корпусах кашараў адчыненія бюро ангельскіх, французскіх, галандскіх, венгруэльскіх, канадскіх, аўстралійскіх і інш. камісій. ДП розных нацыянальсцяў уважліва аглідаюць дактары і даюць свой выснову, ці можна дадзеную асобу дапусціць да агліду галоўнае камісіі дактароў асобных гаспадарстваў.

Перамішчэнцы, зъявіўшыся ѹ эміграцыйны цэнтр, павінны найперш заявіцца ѹ рэгістрацыйным бюро. Тутака адбіраюць картку ДП і заміж яе выдаюць часавасцівочаные аб прыналежнасці да эміграцыйнага цэнтра. Далей адбываецца дасканалыні агліду здароўя, што трывас цэлы дзень. Камісіі гаспадарстваў, набіраючы працоўную сілу, углядаюцца, каб у іхных краі трапілі толькі зусім здаровыя і моцныя людзі. Дзеля гэтага дактары дасканалыні кантролююць працу сэрца ѹ лёгкіх у кожнага эмігранта, аглідаюць вочы, ліца, зубы, мераюць рост і памеры грудзей. Рэнтгеналёт фатаграфус на фільме лёгкія эмігранта, а пасыля таго здымак павялічвае праскіцным апаратам на экране, на якім выразна можна бачыць навет маленкія ранкі, завапнаваныя ѹ іншыя заганы.

Далейшы шлях вядзе ѹ амбуляторыю, дзе бяруць колькі цэнтымэтраў крывае дзеля рэакцыі Васэрмана ѹ дзеля працэсу асядання. Винікі агліду лёгкіх і крыва ў шмат якіх выпадках быті неспадзесунімі саўмым эмігрантам, бо толькі цяпер яны даведаліся, што хворыя на сухоты ці маюць яшчэ якую хваробу. Гэткія асобы маюць адмовіцца ад эміграцыі ѹ пачаць даўгое лячэнне. У канцы агліду ѹ лягаторыях робяць аналізы мочы, канстатуючы наўясць цукру ѹ блялку. За пару дзён паведамляюць аб выніках і аб дапушчэнні да галоўнае канадзкага, ангельскага, бэльгійскага, аўстралійскага камісій, у залежнасці ад таго, куды дадзеныя асобы выказваюць жаданьне даўгое лячэнне. У канцы агліду ѹ лягаторыях робяць аналізы мочы, канстатуючы наўясць цукру ѹ блялку. За пару дзён паведамляюць аб выніках і аб дапушчэнні да галоўнае канадзкага, ангельскага, бэльгійскага, аўстралійскага камісій, у залежнасці ад таго, куды дадзеныя асобы выказваюць жаданьне даўгое лячэнне.

Апошнім днім ў эміграцыйным цэнтры вялікі наплыў людзей. Прыйжджаюць ДП з розных лягераў і розных нацыянальнасцяў.

Іміграцыя ѹсё яшчэ звязаная з вялікімі цяжкасцямі. Жартаўнікі кажуць, што эміграцыя адбываецца паводле словаў Святога Пісма: «Лягчай вярблюду праймсьці праз ігольчына вушка, чымся ДП камісію, каб знайсці сабе «новую бацькаўшчыну»... — А. М.

кадаваньня, сарамачнія «рэвалюцыянэр» іхнімі-ж рэвалюцыйнымі песьнямі супраць «дэспатаў» да іншымі падобнымі даступнымі, але ѹсё-ж ня вельмі эфектыўнымі способамі — закончылася перамогаю фізычнае сілы ѹ зброі — разгонам Кангрэсу пры арыштаках найболыш актыўных дэлегатаў, фізычных зъяўвагах, параненнях іх і д. д.

Аднак, Першая Гаспадарстваўская Дэмакратычная Канстытуанта на гэтым не абарвала свае працы, не закруглішы яе. Назадурае, 31 (18) сінтября 1917 г. Кангрэс зъышоўся ѹ менскім чыгуначным дэпо, дзе пад аховай чыгуначнікаў перадаў свае павіннасці аж да часумагчымых вольных выбараў абрачай рабіні сваёй Радзе, што тут-же вылучыла свой Выканальны Камітэт, які ѹ павоў далейша змаганьне за ўжыццёўленыне праклямаванае Кангрэсам нацыянальнае гаспадарстваўшчыны. Спрыбы бальшавікоў разагнаць і, гэты сход адразу разъబіліся аб становішчы абарону чыгуначнікаў, што карысталіся гэтым часам вялікай аўтаномічнай і слай.

Праца Выканальнага Камітэту Рады Кангрэсу, спачатку нелегальная, а пасыля ѹ афіцыйная, прывяла да таго ѹзвышша нашага нацыянальнага руху, якое дало самы векапомны акт 25 сакавіка 1918 г., што ѻжо, аднак, выходзе за межы гэтага нашага агліду.

Значаные Кангрэсу

Цілпер ужо піццяжка падвесыці вынікі пад папярэднім і канчальным сфармуляваць усе маменты значання Першага Усебеларускага Кангрэсу — гэтага завяршальнага шчыту нашага нацыянальнага руху ѹ ягоным рэвалюцыйным 1917 годзе.

Значаные Першага Усебеларускага Кангрэсу найперш у ягоным рэпрэзэнтатыўстві, беспрэцэнтнай як у нашай гісторыі — і папярэднім — і наўясцьці Кангрэсам і гэтым Кангрэсам і гэтым Кангрэсам, скліканым за апошній нямецка-гітлерскай акупациі ѹ тым-же Менску, 27 чырвяна 1944 г. Гэта розынца такая самая, як, прыкладам, розынца між дэмакратычнай абіранымі клясычнымі ангельскімі парламентамі ці кангрэсам ЗША з аднаго боку і пакліканым «фюрэр»м райхстагам «Трайцяга Райху», сфармаваным «дучэ» італьянскімі фашыстыскімі парламентамі, ці інавеч «дэмакратычна» майстраванымі «вярхоўнымі саветамі» ѹ СССР — наагул, ўсімі формамі «народнага прадстаўніцтва» ѹ таталітарных систэмах.

Цэнтральны пункт значання Першага Усебеларускага Кангрэсу — гэта, бясспрэчна, аўвешчаныне ім нашага асобным гаспадарствам у форме дэмакратычнае Беларускага Народнага Рэспублікі (БНР). Хоць толькі на эміграцыі сяньня перахаваная, але дагэтуль не перарваная традыцыя БНР мусіць асабліва цаніцца намі дзеля гэтага свае асьвячанасці запраўды рэпрэзэнтатыўным і дэмакратычным народным волівяйўленынем у першай гаспадарстваўской канстытуанце нашага краю — Першым Усебеларускім Кангрэссе.

НАТАЛЬЛЯ АРСЕНЬНЕВА

З Ъ НІЧ*

— «Гэй,
— пайшлі па йстопках,
па сьвірнох, —
дзе сала?»

І ў худыя плечы угрываўся штых.
— «Што? Няма? Паглядзім!

Партызаны смаліць

Парсюкоў вясковых штоначы, а ты...»

— «Усіх старых — у цэркву.

Ды і баб з малымі!

Маладых...»

— «Гэй, матка, дзе твой партызан?»

— «Я адна, паночку, я...»

— «Ну, досьць сылініць,

Ведзьму, разам з тымі —

раус, і пад паркан!»

Шыяялі салому на царкоўны ганак...

Зноўку дождж сталёвы ў пыл завулку лёг...

Ноч зыйшла паарэшце...

мглой змачыла раны,

Напаіла вусны,

спырскала пясок...

А калі, прыкладам штурхаючы ѹ сыпіну,
Павялі ѹ няволю моладзь паўз палі, —
В'ескі, быццам сьвекчу прад абліччам сіняй.

Ледзь расцьцівілай ночы злыдзень падпаліў.

Па куткох Эміграцыі

НА ВІЛАХ У АРГЕНТЫНУ

У лягеры Гэль-Экінфэрдэ (Шлезвіг-Гольштайн) на 600 жыхароў — каля трох сотняў Беларусаў, але, нажаль, вельмі запалоханых. Сытуацыю выкарыстоўваюць расейскія «зарубежнікі», якія маюць у лягеры сваю агенцтуру у васобе быццам-бы «пінчукі». Уварава.

Перахапляючы імкненіе нашых суродзічаў якнай-барджэй выехаць куды і асесыці на сваім кавалку зямлі, «зарубежнікі» пусыцілі пропаганду, што яны могуць усіх, хто да іх запішацца, за тры тыдні выслаць у Аргентыну, дзе кожны атрымае 75 гекатарапу зямлі, 2 коня і 4 каровы дарма, а да таго — 7000 пэзо грашыма дапамогі. Зразумела, што знайшлося шмат наўных Беларусаў, чат каталікі, якія папісаліся ў Аргентыну. Пазбіралі з ахвотнікаў гэтага заморскага краю па 80 марак «на рыдлёўкі», і справа сціхла. Прамінула два месяцы, а на толькі трывадліні, і замік Аргентыны агаломышыла эмігрантаў вестка, што кіраунік акцыі аказаўся савецкім агентам і, пазбіраўшы гроши ё сціпсы людзёў з усіх лягераў, прост чмыхнуў сам, бязь іх, але не ў Аргентыну, а да матушкі Расеі.

Аднак, на гэтым не канцы. Нядайна зьявіўся ў лягеры расейскі сціптар з Любеку разам із нейкай Сцяпурскай і Уваравам ды пацешыў наўных, што, бач, ізноў арганізујуць перасяленне ў Аргентыну — гэтым разам ужо «пэўныя» людзі. І зноў знайшліся наўных, якія зноў злажылі гроши на выезд (людзі съмлюцца, што цяпер ужо хіба «на вілы», бо на рыдлёўкі-ж ужо складалі), а розныя гіцлі зноў скарыстаюць людзкую даверлівасць.

Пара была-б ужо крыху й за разум браца ды, замік слухаць розных чужакоў, якія хочуць таным коштам пажывіцца-зарганізаціяю свою моцную беларускую группу. Толькі тады можна будзе выехаць у вадзін із краю асяленне ўмагчымых умовах, без ашуканцаў і правакатарапу, што жыруюць па нашым браце.

Сымон.

ВЕЧАР ВЭТЭРАНАУ

31 студзеня ў лягеры Остэргофэн адбыўся вечар, наладжаны мясцовым задзіночынем беларускіх ветэранаў. На вечары зь певамікаю праграмай валькі народных і нацыянальных песняў выступіў хор лягера пад кірауніцтвам кампазітара М. Равенскага, а таксама, як салісткі, выступалі студыйкі Бел. Тэатральнай Студыі сп. сп. Багдановіч і Хвалкоўская. Вечар прайшоў вельмі міла.

ГУТАРКА ЗЬ НЯМЕЦКІМІ ПАЛОНЫМІ

Ціха ўсуваецца цягнік із савецкай зоны па станцыю Бэбра. Прывозіць ён 800 нямецкіх палонных. Высыпаюцца яны на пляцформу, як сціпені: худыя, замучаныя, хваравітыя. Некаторыя не стаяць на ногах — іх падтрымваюць. На іх савецкія выцертыя пыналі ѹ та-кія-ж шагікі, блізу палавіна ў дзеравяніках. Усім яны прыгадваюць калішніх савецкіх палонных у Нямеччыне. У людзей, якія іх спатыкаюць, наікручуваюцца сльёзы навачучы. Верыць на хочацца, што гэта тыя савія гітлераўскія ваякі, якія так горда ѹ неміласэрна ахбодзіліся з намі на ўсходзе.

Навязвало з адным гутаркай. Ён быў за шофера ѹ сэздзю на лініі Рыга—Ленінград. «У Прыбалтыцы, — расказвае, — голаду няма, але вельмі хистача ѹсяго: крадуць страшніна ў вярхох, і таму так церпяць пізы».

— Ці вывозяць з Лацвіі людзей? — пытаю.

— Аб масавых вывозах жыхарства ня чую, — адказвае, — але чую, што ѿ чырвенні сёлета вывезылі на працу ѿ Саветы 12.000 маладых Латышоў. У Лацвію наехаўшы пімат Расейцаў.

У гутарку ўмешваецца Немец, які радзіўся ѿ Рассіі ведас расейскую мову. Як перакладнік ён пабываў у розных куткох Саветаў: на Закаўказзі, Украіне, у Караганьдзе. Ён кажа:

З БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Савецкая Беларусь — Савецкай Украіне

З нагоды 30 угодкаў заславаныя Сав. Украіны, 25.1. сёлета ѿчэвары перадавалася з Менску спісціяльная радыё-перадача ѿ беларускай мове, прысьвеченая Украіне.

З уступнымі пахвальнімі і самахвальнімі словамі ды вершам-панэгірыкамі выступіў сталінскі лінёрэт П. Броўка. У канцэртнай частцы заслучаны съпявак Бародзін выканаў «Раманс» і «Вясна» М. Машары, музыка Бэргера і Любана. Пасля цымбалістка Жыдовіч солё і разам з аркестр цымбалісткі выканала цэлую чараду беларускіх і украінскіх народных песеняў.

Ува ўсіх гэтых урачыстасцях Сав. Саюзу, звязаных з 30 угодкамі Сав. Украіны, усе хвалянца «сталінскімі дасліненіямі», толькі ніхто нідзе ня ўспомініць колькі мілёнай Украінцаў вымерла з голаду за часоў бальшавіцкага панавання і колькі мілёнай замучана ѿ турмах НКВД, у канцэнтрацыйных лягерах, на Салюках і ѿ сіняго далёкага Сібіру.

Ф. А.

ЦІКАВАЯ ВЫСТАУКА

17 і 18 сінтября 1947 г. ІМКА зь лягера Люізэнбэр (Шлезвіг-Гольштайн, Ангельская Зона) зладзіла цікавую выстаўку калядных падарункаў для дзяцей лягера.

Вельмі колькасць кашулец, пашытых удзельніцамі курсу шыцця, цэлія даўгія сталы лялек — творства гэтага-ж курсу. Святэры, панчошкі, рукавічки — вынік працы удзельніцаў курсу вязальных работай — занялі таксама ці мала месца. Рэшта выстаўкі — гэта сотні розных дзіцячых цацак із дрэва й дыхты.

Але калі мы пішам аб гэтай выстаўцы, калі бяром на ёе ўвагу, дык не таму, што было на ёй больш ці менш удалых працаў імкаўскіх курсантаў, больш ці менш калядных падарункаў.

Спіняла ўвагу на выстаўцы якраз на гэтай рэч, а самыя сталы — стойбішчы для экспанатаў выстаўкі, акрытыя-ўдэкараваныя дзесяткамі найпрыгажэйшых — рознакалёрных беларускіх радзюжок-кілімаў. Нячуване багацьце хвараў вяслікаў біла ѿ вони наведальнікаў, міжвілі аддзяляючы ўвагу ад экспанатаў выстаўкі да нашых народных радзюжок:

Ангельскія квакеры, Латышы, польскія наведальнікі, — усе любаваліся мастацкімі творамі нашых сялянк спад Налібокаў і Івянца, якіх нешта 150 чалавек ёсць яшчэ ѿ лягеры Люізэнбэр.

Цікава, што хоць налібокія Беларусы ѿсі каталікі ѹ вялікшай часткай з іх зусім пісьведамая ды ўважае сябе за Палякоў, мінаючы ролікі з нацыянальсцю, — рэшта лягерыных запраўдных Палякоў так і не прызнае іх за сваіх і завець аднак Беларусамі.

Апошнім часам і сярод налібокіх прыходзіць съвадамасць, што яны не Палякі, ды імкненіе выклікаюцца ѿ васобной грунту.

С. З.

СТУДЕНТЫ — УВАГА!

Управа Студэнцкага Студэнціяльнага Фонду (ССФ) падае да ведама беларускім студэнтам, што залы на сціпэндый на наступны паўгодкі траба злажыць не пазней, як да 20. 4. 48 г. у мясцовіні студэнцкія арганізації. Да заяваў, якія пізвіні і былі ўважаныя на адмысловых фармулярах (іх у хуткім часе можна будзе атрымаць у мясцовых БСЗ) траба далажыць ѿсе належныя залучнікі (пасынкічнікі, пітнікі мінімум з дзяцюх асноўных дастыплінаў, найменін 8 гадзін на тыдзень). У іншых выпадку залы на тыдзень). Аб колькасці ѹ вышыні стыпэндый на наступны паўгодкі будзе паведамлена пасля.

Управа ССФ пры ЦБСА

ГУТАРКА ЗЬ НЯМЕЦКІМІ ПАЛОНЫМІ

— Усі работнікі ѹ вясінапалойня, што былі ѿ Нямеччыне, дадому не вярнуліся, а іх цигнікамі проста ад мяжкі вывозілі на ўсход і там садзілі ѿ спісціяльныя працоўніці лягера. Яны жылі за дротам і над супровім наглядам энкаўздыстых. Іх вельмі блага кармілі, так што шмат вымірала з голаду. Я бачыў такія штрафныя каманды ѿ Караганьдзе і Харкаве. Калі каму ўдалося нейкім спосабам уцячы з транспарту, або якась пехатай прыбыць дамоў, дык яго хутка хапала НКВД і асаджваў за дрот. Праўда, бачыў 2 дзіўчатаў, якія на былі яшчэ скопленыя энкаўздыстымі, але яны, як оstarбайтэры, стала чакалі на свай в вызав. Нам, палонным, было лепш, бо мы мелі калі 700 гр. хлеба, а яны хіба толькі палавіну гэтага. Мы ім часта давамі хлеба.

— Що ўсіх жаўпераў нямецкіх адпусцілі? — пытается.

— О, далёка на ўсіх. Засталося з палавіну. Вельмі шмат вымерла на заразы хваробы ѹ праста з голаду.

Нястройна ѹ памалу ідуць былія нямецкія жаўпераў ѿ кухні, там атрымаюць слабенікую поліўку, праравіта яе сёрбаюць і сумныя варочаюць да сваіх хатаў. Як цялкі сон, прамінула ѿся вайна ѹ гітлераўская мана, засталіся толькі сльёзы ѹ цыркеніні на ўсходзе й Заходзе...

Фр. Альхімовіч.

Бэбра.

З пашанаю

27. I. 1948.

КУТОК МОВЫ

Ня трэба, здаецца, лішне даводзіць, якое вялікае значанье мае мова для захавання нацыянальнасці. «Не пакідайце мовы вашай беларускай, каб ня ўмерлі!» — грозна перасыцератаў калісі бацька нашага нацыянальнага руху Ф. Багушэвіч, дакідаючы яшчэ да гэтага: «Пазнаюць людзей ці, па гаворцы, ці па адзежы, якую хоць яшчэ: ото-ж гаворка, мова і ёсьць адзежа душы». Гэтыя слова ніколі не забываліся нашымі нацыянальна-съведамымі людзьмі. Аднак, якое-ж непамерна-вялізарнае значанье маюць яны для нас, эмігрантаў-выгнанцаў, на чужынне, для ўсіх, што хочуць — дык мусіць — на толькі захаваць тут сваю нацыянальнасць, не распусціцца ѿ чужым моры, не адараўца ад свайго роднага, — але яшчэ і горда і годна рэпрэзэнтацівца і дэмантраваці яго перад чужымі. Бо дзеля гэтага-ж найперш і трэба захаваць у поўнай чысціні ѹ харасцьце на толькі сваю нацыянальную душу, але і гэную «адзежу душы» — мову.

Дык вось, бязь лішніх абрэгнаванняў і адчынім тут сталы куток у нашай газэце, у якім хочам прычыніца да падтрымання ѹ захавання нашымі суродзічамі на эмігранты моянае чысціні ѹ культуры. Куток, у якім можна будзе кожнаму агледзець гэтую сваю «адзежу душы», пазнаці плямы ці іншыя якія сказіны на ёй ды зьвесці іх, а таксама давесці да поўнага ладу ѹ хараства.

На першы раз і падаём тут першы дзесятак тых найпракуднайшых «плямай мовы», якія часта так псуюць гаворку шмат каго з нашых суродзічаў, а тымчасам нашая літаратурная мова даўно зъвіяла гэтага сказіны ѿ сябе, підаўшы ѹ вельмі простыя спосабы на гэта.

Дык вось:

1. На вітайце «добраі раніцы», бо наш народ знае толькі прывітаныне дабрыдзень (ці дабрывечар).

2. Не «мэльдуйце» і на «мэльдуйцесь», бо ѿ нас толькі заліўлююць і заліўлююцца (таксама і заліўца).

3. Не «дэцыдуйце», але і не «вырашайце», бо ѿ нас ёсць толькі паважыць, изважваць, назажыць, паважвацца; пастанаўляць, пастанаўвіць; развязаць, развязаўца (задачу, прыкладам). Урэшце развязыць, развязаўца; вызначаць, вызначыць і пад (таксама і пастанова, а не «крашынне», станаўкі, станоўка, а не «рашучы», «рашуча», паважны, паважана, а не «здрэцидаваны», «здрэцидавана», і павага, а не «рашучасць»).

4. Не кажэце «напрамак», бо нашая літаратурная мова знае толькі кірунак.

5. Не «указвайце», бо ѿ нас толькі зазначаюць ці паказваюць.

6. Не «даказвайце», бо паважныя людзі даводзяць (адсюль і доказ, доказы, а не «доказ», «доказы»).

7. Не кажэце «прыходзіца», «прыйшлося», калі ѿ нас даводзіцца, давялося.

8. Не кажэце «сільны», «сільна», бо ѿ нас ёсць толькі дужы, дужа, мады, мадна ці вялікі (вялікі дождж, віткай гарачыня), вельмі.

9. Ни ўжывайце маскоўскай формы «любімы», бо ѿ нас можна